AVİM Yorum • No: 2026 / 43 • Nisan 2026

TÜRK BOĞAZLARI VE KARADENİZ'İN GÜVENLİĞİ

Özge Emine ÖZÇELİK

Misafir Araştırmacı

Küresel ticaretin son dönemde artan kırılganlığı, deniz geçitlerinin stratejik önemini yeniden gündeme getirmektedir. Bu bağlamda özellikle Hürmüz Boğazı, enerji akışının merkezinde yer alan klasik bir dar geçit (chokepoint) örneği olarak öne çıkarken, Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Karadenizin de benzer bir rol üstlendiğine dair değerlendirmeler artmıştır. Nitekim bazı analizlerde Karadeniz koridorunun Hürmüz Boğazı ile rekabet edebilecek düzeyde stratejik önem kazandığı ileri sürülmektedir.[1] Ancak bu tür karşılaştırmalar, Karadenizin hukuki statüsünü ve işleyişini yeterince dikkate almayan indirgemeci bir yaklaşım riski taşımaktadır.

Hürmüz Boğazının önemi yalnızca coğrafi ve ekonomik zorunluluklardan değil, aynı zamanda uzun süredir devam eden jeopolitik gerilimlerden kaynaklanmaktadır. Küresel petrol ve sıvılandırılmış gaz ticaretinin önemli bir kısmı bu dar geçitten geçmekte ve alternatif güzergâhların son derece sınırlı olması, bölgeyi yapısal olarak kırılgan bir alan haline getirmektedir. Bununla birlikte Hürmüzü klasik bir dar geçit haline getiren asıl unsur, İran ile ABD ve İsrail arasında süregelen siyasi ve askeri gerilimdir. İranın geçmişte yaptırımlara karşılık olarak boğazı kapatma tehdidinde bulunması ve bu geçişi stratejik bir baskı aracı olarak kullanabileceğini göstermesi, bölgenin kırılganlığını daha da artırmaktadır. Nitekim son dönemde bölgede yaşanan askeri gerilimler, deniz trafiğinde aksamalara ve enerji fiyatlarında dalgalanmalara yol açarak Hürmüzün küresel sistem üzerindeki doğrudan etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, Hürmüzü yalnızca dar bir geçit değil, aynı zamanda jeopolitik baskının somutlaştığı bir küresel kırılma noktası haline getirmektedir. Küresel ticaretin dar geçitlere bağımlılığına ilişkin yapılan değerlendirmelerde de bu tür coğrafi ve siyasi sıkışmaların sistemik risk ürettiği vurgulanmaktadır.[2]

Buna karşılık Karadenizin bu çerçevede değerlendirilmesi, yüzeysel bir benzerlik üzerinden yapılan hatalı bir genellemedir. Karadenize erişim ve Türk Boğazları üzerinden geçiş sistemi, Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile açık ve bağlayıcı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu sözleşme, ticaret gemileri açısından serbest geçiş ilkesini güvence altına almakta ve geçişleri uluslararası hukuk temelinde düzenleyerek Karadenizde denge ve güvenliği sağlayan bir sistem oluşturmaktadır.[3] Bu yönüyle Karadeniz, yalnızca coğrafi bir geçiş noktası değil, hukuki olarak tanımlanmış ve korunmuş bir barış denizidir.

Montrö Sözleşmesi ile belirlenen düzeni Hürmüzden ayıran temel fark, geçişlerin askeri güç dengelerine ve siyasi baskılara göre değil, önceden belirlenmiş ve uluslararası hukuk tarafından güvence altına alınmış kurallar çerçevesinde gerçekleşmesidir. Hürmüz Boğazında geçiş güvenliği büyük ölçüde bölgesel askeri dengelere ve caydırıcılığa bağlıyken, Karadenize giriş ve çıkış Montrö Sözleşmesi çerçevesinde belirli bir düzen içerisinde gerçekleşmektedir. Türkiyenin sözleşmenin uygulayıcısı olarak üstlendiği rol, bu düzenin sürekliliğini sağlayan temel unsurdur. Bu durum Karadenizi kontrolsüz bir güç mücadelesi alanından ziyade, gemi geçişlerinin kurallara göre düzenlendiği bir sisteme dönüştürmektedir. Bu nedenle Karadenizde gemi geçişleri keyfi müdahalelere kapalı bir yapı göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Karadenizdeki geçişler herhangi bir devletin tek taraflı müdahalesine açık bir baskı aracı olmanın dışında, uluslararası hukuk tarafından sınırlandırılmış bir sistem içerisinde gerçekleşmektedir. Bu farklılık Karadenizin neden klasik anlamda bir dar geçit olarak değerlendirilemeyeceğini de açıklamaktadır. Dar geçit kavramı genellikle coğrafi daralma ve alternatif yolların sınırlı olması olarak tanımlanır. Karadenizde ise belirleyici olan coğrafya değil, Montrö Sözleşmesi ile belirlenen hukuki kurallardır. Başka bir ifadeyle, Karadenizde kırılganlık coğrafi değil, büyük ölçüde siyasi ve güvenlik gelişmelerine bağlıdır ve bu kırılganlık Montrö Sözleşmesi tarafından sınırlandırılmaktadır.

Karadenizin son yıllarda artan stratejik önemi ise daha çok gıda güvenliği ve tedarik zincirleri ile ilişkilidir. Ukraynadan yapılan tahıl sevkiyatının kesintiye uğraması, küresel ölçekte ciddi etkiler yaratmış ve bölgenin önemini artırmıştır. Bu süreçte kurulan Karadeniz Tahıl Girişimi(Black Sea Grain Initiative) ve İstanbuldaki koordinasyon merkezi, Karadenizin küresel gıda güvenliği açısından ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermiştir.[4] Bu durum Karadenizin öneminin Hürmüzde olduğu gibi enerji merkezli değil, çok daha farklı bir ekonomik eksende şekillendiğini göstermektedir. Son dönemde Karadenizde ticari gemilere yönelik bazı güvenlik olaylarının yaşanması, özellikle petrol taşıyan tankerlerin hedef alınması ve Boğazlara yakın bölgelerde gerçekleşen saldırılar, deniz ticaretine yönelik risklerin tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Türkiyeye yakın sularda bir petrol tankerinde meydana gelen patlamanın insansız deniz aracı ile vurulmuş olabileceği haberi de bu olaylara örnek olarak gösterilebilir.[5] Ayrıca Avrupa ülkelerinin gölge tanker filosuna yönelik daha sert önlemler alma yönündeki tutumu, deniz ticaretinin zaman zaman jeopolitik rekabetten etkilenebildiğini ortaya koymaktadır.[6] Ancak bu gelişmeler her ne kadar Karadenizdeki risk seviyesini artırsa da, bölgenin Hürmüz ile eşdeğer bir yapısal kırılganlığa sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Karadenizdeki geçişlerin uluslararası hukuk çerçevesinde ve kurallara bağlı olarak işleyen bir alan olması, Karadenizi tamamen kontrolsüz bir kriz alanına dönüşmekten alıkoyan en önemli unsurlardır.

Bu bağlamda İstanbul Boğazı üzerinden gerçekleşen ticari geçişlerin güvenliği, yalnızca Türkiye açısından değil, küresel ekonomi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Özellikle tahıl ve buğday gibi temel gıda ürünlerinin kesintisiz şekilde taşınması, küresel gıda güvenliği açısından hayati bir rol oynamaktadır. Bu nedenle ticari gemilere yönelik saldırılar, bölgesel güvenlik açısından önem taşımakla birlikte, küresel ekonomi üzerinde de etkileri olabilecek gelişmeler olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, küresel ticaret sisteminde Hürmüz, Malakka, Babülmendep, Süveyş ve Panama gibi dar geçitlerin önemi artarken, bu geçitlerin her birini aynı nitelikte değerlendirmek yanıltıcıdır. Karadeniz örneği de, coğrafi ve ekonomik faktörlerin yanı sıra hukuki düzenlemelerin belirleyici olduğu farklı bir model sunmaktadır. Bu nedenle Karadenizin artan stratejik önemine rağmen, Hürmüz Boğazı ile aynı kategoride bir dar geçit olarak değerlendirilmesi yerine, Montrö Sözleşmesi çerçevesinde şekillenen özel statüsü dikkate alınarak ele alınması daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

*Resim: NATO Association of Canada

[1] Why the Black Sea corridor now rivals the Strait of Hormuz in strategic importance, *MSN / Business Today*, March 26, 2026, https://www.msn.com/en-in/money/topstories/bt-explainer-why-the-black-sea-corridor-now-rivals-the-strait-of-hormuz-in-strategic-importance/ar-AA1ZrdlS

[2] Hormuz is not the only weak spot for global trade, *The Economist*, March 26, 2026, https://www.economist.com/briefing/2026/03/26/hormuz-is-not-the-only-weak-spot-for-global-trade

[3] Teoman Ertuğrul Tulun, *The Montreux Convention: A Regional and Global Safety Valve,* Center for Eurasian Studies (AVİM), 2020, https://avim.org.tr/images/uploads/Rapor/rapor-17-arsiv-icin.pdf

[4] Karadeniz Tahıl Girişimi Nedir ve Neden Dünya İçin Önemlidir?, Birleşmiş Milletler Türkiye, https://turkiye.un.org/tr/201845-karadeniz-tahıl-girişimi-nedir-ve-neden-dünya-için-önemlidir

[5] İstanbul Boğazına yaklaşan Rus petrolü taşıyan Türk tankeri vuruldu, *Serbestiyet*, March 26, 2026, https://serbestiyet.com/haberler/istanbul-bogazina-yaklasan-rus-petrolu-tasiyan-turk-tankeri-vuruldu-235939/

[6] Europeans vow to get tougher on Russias shadow fleet of oil tankers, *Kathimerini*, March 26, 2026, https://www.ekathimerini.com/politics/foreign-policy/1299202/europeans-vow-to-get-tougher-on-russias-shadow-fleet-of-oil-tankers-sea-drone-hits-one/

Yazar Hakkında :

TED Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden 2026 yılında mezun olmuştur. Ek dalını Uluslararası İlişkiler alanında yapmıştır. Ekim 2025 □□□□ beri Avrasya İncelemeleri Merkezi □□□□ Misafir

Araştırmacı olarak çalışmaktadır.

Atıfta bulunmak için: ÖZÇELİK, Özge Emine. 2026. "TÜRK BOĞAZLARI VE KARADENİZ'İN GÜVENLİĞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 43. Nisan 06. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/TURK-BOGAZLARI-VE-KARADENIZ-IN-GUVENLIGI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır